

Tillaga	A 1957/UKK
Flytjandi	Norræna þekkingar- og menningarnefndin
Afgreiðsla	Norræna þekkingar- og menningarnefndin

A 1957/UKK Nefndartillaga um norræna áætlun á sviði útivistar

Norræna þekkingar- og menningarnefndin leggur til að Norðurlandaráð beini þeim tilmælum til Norrænu ráðherranefndarinnar

að móta norræna stefnu á sviði útivistar

Bakgrunnur

Norræna þekkingar- og menningarnefndin leggur fram nefndartillögu um norræna áætlun á sviði útivistar. Tillagan er byggð á tilm. 11/2019 um norræna framkvæmdaáætlun á sviði útivistar. Ráðherranefndin svaraði tilmælunum á þann veg að verið væri að vinna að framkvæmdaáætlun fyrir allt norrænt samstarf og að málefni útivistar gætu fengið pláss þar. Nefndin áleit þó að svo hafi ekki orðið og nú þegar Norræna ráðherranefndin mun gera nýja framkvæmdaáætlun fyrir norrænt samstarf hefur þetta málefni komið upp á ný. Það sást ekki síst í heimsfaraldrinum hvernig áhugi fólks á útivist í náttúrunni jókst líkt og stífla brysti.

Það er af hinu góða að áhugi á útivist skuli fara vaxandi á Norðurlöndum og að æ fleiri skuli sækja út í náttúruna í leit að upplifunum, frístundastarfi og meiri lífsgæðum. Náttúrutengd ferðamennska færist einnig í aukana á Norðurlöndum. Það er æskilegt að mörgu leyti en því fylgir jafnframt að nauðsynlegt er að huga að náttúruvernd og uppbyggingu mannvirkja og innviða á fjölförnum stöðum. Til dæmis er vaxandi þörf á að huga að hvers kyns sorphirðu, að gönguleiðir séu aðgengilegar og að náttúran verði ekki fyrir spjöllum. Mikilvægt er að skipuleggja þessi mál sérstaklega. Til þess að standa vörð um útivist, fjölga þeim sem hreyfa sig utanhúss og vernda náttúruna ber að semja norræna áætlun á sviði útivistar sem leggur meðal annars á eftirfarandi:

1. Rannsóknir

Útivist á Norðurlöndum hefur fremur lítið verið rannsökuð og rannsóknir sem þó hafa farið fram hafa fyrst og fremst beinst að iðkendum. En til þess að geta laðað fleiri út í náttúruna væri áhugavert að taka fyrir efnið „útivist og lýðheilsa“, þ.e. að svara því hverjir sækjast ekki eftir útivist. Eru einhverjar hindranir í vegi fyrir því að stunda útivist? Hvernig getum við hvatt börn og

ungmenni til þátttöku í útivist? Og hvernig geta fleiri tekið þátt í útivistarstarfi án þess að náttúruspjöll hljóti af?

2. **Hlúð að frjálsum félagasamtökum á sviði útivistar**

Að útivistarsamtökum á Norðurlöndum standa fjölmargar stjórnir, leiðtogar og áhugasamt félagsfólk. Virk þátttaka á vettvangi slíkra stofnana leiðir af sér auðugra félagslíf með kunningjum og vinum, starfsemi af ýmsu tagi og aukna þekkingu á lýðræðisstarfi í félögum. Mikilvægt er þó að sjá einnig til þess að lög og reglugerðir þrengi ekki að möguleikum frjálsra félagasamtaka til að starfa og koma viðfangsefnum sínum til leiðar.

3. **Aukin ferðamennska**

Vöxtur í náttúrutengdri ferðamennsku á Norðurlöndum er af hinu góða, einkum með hliðsjón af því gagni sem fólk getur haft af útivist. Sá vöxtur hefur þó einnig í för með sér meiri áhrif á náttúruna þegar fleiri dveljast úti við. Mikilvægt er að standa vörð um almannaréttinn til þess að landeigendur þrengi ekki að fararrétti almennings. Einnig er áriðandi að vernda gróður sem vex meðfram gönguleiðum til þess að hann verði ekki troðinn niður. Þegar fleiri leita út í náttúruna eykst jafnframt þörfin á bílastæðum, salernum, ruslafötum og sorphirðuþjónustu. Þetta er eitthvað sem hefur ekki alltaf tekist að byggja í takt við aukna eftirspurn – og stundum er einnig óskýrt hver skuli borga fyrir innviðina. Mikilvægt er að skýra þessi mál, þ.e. hver skuli bera ábyrgð á hverju atriði fyrir sig.

4. **Loftslagsbreytingar**

Fyrir liggja margar rannsóknaskýrslur sem bera vott um að miklar loftslagsbreytingar eiga sér stað um þessar mundir og að nauðsynlegt er að draga úr flugferðum. Í stað þess að halda í sumarleyfið með flugi eru fjölmargir möguleikar á að njóta frísins í heimahögum. Það er hægt að gera til dæmis með því að sigla milli eyja í skerjagarðinum, fara í fjallgöngur eða gista á farfuglaheimilum í fögru umhverfi. Stofnanir á sviði ferðamála gætu fengið það verkefni að dreifa upplýsingum um hvernig nýta má sumarleyfið á loftslagsvænan hátt. Loftslagsins vegna væri mikill ávinningur að því ef Norðurlandabúar sæju sér fært að njóta sumarleyfisins nærri heimahögum í stað þess að ferðast um langan veg í því skyni.

5. **Réttindi frumbyggja**

Margir vinsælustu áfangastaðir ferðafólks á Norðurlöndum eru í Sápmi. Stefna um útivist á Norðurlöndum ætti að taka tillit til þeirra áskorana sem fylgja aukinni útivist í Sápmi. Það er höfuðatriði að Samar komi að vinnunni við að skala sjálbærar útivistarleiðir svo hægt sé að lágmarka áhrif á beitolönd hreindýra og til að vernda og þróa menningu Sama. Réttindi frumbyggja og vernd náttúru er nátengd vinnunni við að draga úr loftslagsvá og skapa samfélag þar sem réttindi eru virt án mismununar.

6. **Aðlögunarmál**

Starf í félagasamtökum—en útivistarmál falla undir það—er góður vettvangur til þess að bjóða fólk velkomið. Útivistarsamtök í Svíþjóð fengu auknar

fjárveitingar til þess að geta tekið þátt í að bjóða nýja íbúa landsins velkomna í sænskt samfélag. Æskilegt er að útivistarsamtökum hvarvetna á Norðurlöndum verði gert kleift að vinna áfram að aðlögun nýrra íbúa landanna.

7. Kennsla

Fella ber útivist inn í námskrá skólanna og nám í kennaraháskólum til þess að kennarar öðlist nægilega þekkingu á því hvernig nota má útivist í fræðsluskyni og hvernig náttúran getur nýst sem kennslustofa. Hér er einnig í veði þekking komandi kynslóða á því hvernig vinna má gegn loftslagsbreytingum, vernda náttúruna, efla heilsuna og skapa betra lærdómsumhverfi.

8. Atvinnulíf

Aukin útivist skapa möguleika fyrir þróun og nýsköpun í atvinnulífi á hverjum stað. Stefna um útivist á Norðurlöndum ætti að taka tillit til, með hliðsjón góðra dæma frá Norðurlöndum, hvernig útivistarsamtök og atvinnulíf á hverjum stað geta unnið saman með þeim hætti sem gagnast bæði útivistarstarfsemi og atvinnulífi.

9. Borgarskipulag

Öllum ber réttur til að dveljast í náttúrunni og á grænum svæðum, óháð búsetu. Því styttra sem er milli heimilis og gönguleiða, leikvalla eða hlaupastíga þeim mun auðveldara er að halda uppi líkamlegri hreyfingu. Til að standa vörð um græn svæði er því nauðsynlegt að virkja almenning, og þá einnig börn og ungmenni, í vinnu við borgarskipulag.

Sjónarmið nefndarinnar

Nefndin hefur lengi látið sig útivistarmál varða, meðal annars með Tilmælum 10/2014 um útivistarlíf barna og ungmenna á Norðurlöndum, sem leiddi til skýrslunnar Nordic Outdoor Life sem norræn samtök á sviði útivistar tóku saman. Norræna ráðherranefndin um fiskveiðar og fiskeldi, landbúnað, matvæli og skógrækt (MR-FJLS) og norræna barna- og ungmennanefndin (NORDBUK) stóðu undir kostnaði við gerð þeirrar skýrslu og var hún lögð til grundvallar þessari nefndartillögu.

Í skýrslunni kemur skýrt fram hvaða áhrif og þýðingu það hefur í hversdagslífi fólks að geta iðkað útivist og hversu mikilvægt er að stuðla að verndun og þróun útivistar, jafnt innan bæjar sem utan, til þess að skapa sjálfbærara samfélag. Nefndarmenn vildu láta það koma skýrar fram að í rannsóknunum sem þeir töldu að fram þyrftu að fara bæri fyrst og fremst að kanna hvaða hindranir eru fyrir því að fólk sæki í útivist og móta tillögur um hvernig ryðja má slíkum hindrunum úr vegi.

Tillagan tengist ýmsum málaflokkum sem Norðurlandaráð hefur sett á oddinn, en meðal þeirra eru: Heimsmarkmiðum SP um sjálfbæra þróun, sjálfbærri ferðaþjónustu, loftslagsbreytingum, börnum og ungmennum, aðlögun, lýðheilsu og rannsóknum. Sjálfbær ferðaþjónusta og málefni barna og ungmenna eru einnig áhersluatriði í

formennskuáætlun Íslendinga í Norrænu ráðherranefndinni. Tillagan varðar þannig allmörg af samstarfssviðum Norrænu ráðherranefndarinnar.

Kaupmannahöfn, 5. september 2023

Camilla Gunell (ÅSD)
Henrik Møller (S)
Lars Mejern Larsson (S)
May Britt Lagesen (A)
Pinja Perholehto (sd)
Brigitte Klinskov Jerkel (KF)
Marko Kilpi (saml)
Noora Fagerström (saml)

Ville Väyrynen (saml)
Ulrica Liljeberg (C)
Hafðís Hrönn Hafsteinsdóttir (Frfl)
Kathrine Kleveland (Sp)
Lotta Johnsson Fornarve (V)
Victoria Tiblom (SD)
Helge André Njåstad (FrP)